

Forskningsobjekt gör motstånd

I forskning används åtminstone två metoder för att börja kontrollera forskningens objekt:

1 Objekten underordnas hypotes, problem eller teori. Objekten tvingas därmed falsifiera och bekräfta den värld undersökningen är med och skapar. Genom upprepning producerar forskning självgående motorer, projekt, som rullar vidare på till synes oförutbestämda vägar.

2 Objekten underordnas annan aktör. Genom att förklara objektet blir förklaringen aktör. Och objektet reduceras till förmedlare. Förklaringen (den egentliga aktören) kan vara en logik, individuell eller kollektiv, som strävan efter lycka eller klassintressen. Eller en identitet som homofob, rasist, preferens eller genus. Eller så kan den egentliga aktören gömma sig bakom objektet, som den kausala orsaken: gener, marknaden, makten, systemet eller kapitalismen. Detta kallas reduktionism eller bort(om)förklaring.

Objekt blir subjekt

När ett objekt gör motstånd, när det börjar samverka med forskare och andra, så blir det subjekt. Det bidrar med något oväntat tillsammans med andra som bidrar. Det samverkar. Det kan inte reduceras till sig själv eller till något annat. Det är vare sig själv nog eller helt underställd.

Objektets bidrag är alltid oförklarligt, annars skulle ju bidraget egentligen komma från förklaringen. Aktör är därmed det som inte kan förklaras eller kontrolleras.

Olika förklaringar kan dock vara mer eller mindre jämlika bidragsgivare tillsammans med forskningsobjektet. Samverkan och samarbete är trassligt.

Förklaringarna kan bidra till att göra objektets oförklarighet möjligt. Göra aktörskap möjligt. Självtändighet kommer från ömsesidigt motstånd, motsträvig samverkan, inte från självet. Själv är aldrig självt. Objekt kan vare sig vara objekt eller subjekt i sig själv.

Per Herngren

Förklaring som aktör

När förklaringen bidrar, blir aktör, så kan detta bidrag inte förklaras med en annan förklaring. För i så fall vore den andra förklaringen den egentliga aktören.

Antireduktionistisk läsning av "Forskningsobjekt gör motstånd"

Forskning ska inte läsas som förklaring i analysen. Det finns ingen konspiration eller inbyggd tendens hos forskning att använda de två kontrollteknikerna. Kontrollteknikerna kan mycket väl vara vanliga, de smittar lätt av sig, och de kan översättas till nya undersökningar. Kontrollteknikerna är inte generella eller universella. Kontrollteknikerna är istället transaler, universaler, som kan hoppa ur kontexter över till andra kontexter.

Forskning ska inte läsas som en stor sfär eller container som innehåller något. Forskning är snarare den del i en undersökning, artikel, rapport, bok, anställning, byråkrati som gör anspråk på att vara "forskning". Forskning är alltså en underavdelning eller subsystem till konkreta undersökningar och artiklar. Forskning är alltså inte överordnat system. Ifall forskning förstås som helhet är helheten mindre än delen.

Referens

Karen Barad, *Meeting the Universe Halfway Quantum physics and the entanglement of matter and meaning*, London: Duke University Press, 2007.

Maine de Biran, 1766-1824. Självt produceras tillsammans med, och med hjälp av, att annat och andra gör motstånd.

Paul Ricoeur, *Oneself as Another*, The University of Chicago Press, 1994, se speciellt sidan 322.

Antireduktionism räddar förklaringarna

Reduktionism har blivit ett skällsord mot dem som försöker förklara något med en eller ett par orsaker. Det kallas också [linjär](#) föreställning. Det ena leder till det andra, som dominobrickor.

De som istället menar att något är komplext eller att orsaker samspelar med varandra kallas *antireduktionister*. Det kallas också [ickelinjär](#).

Bland politiska aktivister kan reduktionism vara att förklara exempelvis diskriminering av homosexuella med enbart homofobi. Reduktionism kan vara att förklara herravälde och patriarkat med egenskaper hos något av könen. Eller att förklara kvinnlig underordning med kapitalismen, allt förtryck reduceras till kapitalism.

Rädda förklaringarna

En del förutsätter att antireduktionism avfärdar alla förklaringar. Att antireduktionism avfärdar alla försök att reducera något till något annat. Det är snarare så att antireduktionism räddar reduktionen från reduktionismen. Antireduktionism räddar förklaringarna från en övertro på en eller ett par förklaringar.

Reduktionismen lyfter fram en eller flera förklaringar och suddar ut det myller av förklaringar som verkar. Istället för att bejaka hur förklaringar kan vara med och göra sig självständiga och samtidigt samverka så reduceras alla dessa svärmar av förklaringar till en eller ett par förklaringar.

Hur förklaringar kan vara med och göra något oförklarigt! Hur förklaringar kan vara med och göra något till aktör! Hur förklaringar kan vara med och göra något självständigt! Detta blir obegripligt i reduktionismen.

Per Herngren

2012 12 24, version 0.2

Referens

Karen Barad, *Meeting the Universe Halfway Quantum physics and the entanglement of matter and meaning*, London: Duke University Press, 2007.

Varje gemenskap är tvingad att regera

När vi tillsammans eller själva tar beslut så gör vi val. Men beslut består av mycket mer än att välja.

Valet är det i ett beslut som inte kontrolleras av något annat. Möjligen är det så att själva väljandet är en liten del av ett beslutsfattande. Men om väljandet inte fanns där skulle beslutet inte vara ett beslut. Det skulle istället vara bestämt av något annat: orsak, princip, lag eller moral. Jaa, det skulle kunna vara bestämt av kodade rutiner i ett datorprogram.

Val eller förklaring

Ifall vi lyckas förklara någons beslut så har vi ersatt valet med förklaringen. I så fall har vi visat att beslutet egentligen inte var ett beslut. Förklaringen bestämmer.

Valet är alltså en del av något annat än sig själv, beroende av saker och ting. Men valet är inte bestämt av något bortom beslutandet. Kierkegaard menar att vi är ensamma när vi väljer, men det är snarare själva valet som är ensamt. Ensamt och ändå tillsammans. Jag tror det är fruktbart att koppla Kierkegaard till Bruno Latours tanke att ensamma subjekt aldrig kan existera. I varje handling finns alltid en svärm av aktörer. Att vara subjekt är, för Latour, att tillföra något, bidra med något ingen annan bidrar med.

Vi är tvungna att regera

Varje beslut är en akt av olydnad. Det gäller också beslutet att lyda. Så själva beslutet att lyda är inte lydnad. Det olydiga i beslutet att lyda är en del av lydnaden.

Så även när vi lyder blir vi, enligt Kierkegaard, utsatta för det fruktansvärda i avsaknaden av tvång. Vi blir tvungna att välja ifall vi ska lyda eller inte lyda. När en gemenskap tar beslut gör den sig utsatt och sårbar. Den kan inte skylla ifrån sig på en chef, ledare, regering eller lag. Detta ställer krav. Gemenskapen har ansvar.

Val eller tvång

Kierkegaards filosofi förnekar inte tvång. När fredsbevararna under civil olydnad bär bort en provokatör är det inte provokatörens val att bli bortburen. Provokatören lyder inte aktionens principer. Och därför bärs hen bort. Tvång blir med Kierkegaards analys alltså motsatsen till lydnad. Makt är det som inte är tvång. Det går dock inte att tänka sig makt som en egen sfär. Det går inte att välja eller lyda ifall det inte finns tvång. Gravitation är tvingande, och då vi trycks mot jordens yta skapas möjligheter till samarbete och lydnad.

Varje gemenskap blir därmed regerande. Gemenskapen regerar. Med Kierkegaard skulle vi kunna säga att varje gemenskap tvingas regera. Grupper och organisationer blir principiellt jämställda med parlament och regeringar. Runt omkring oss sker regerande hela tiden. Och vi är med och regerar. Ojämlikhet måste alltså åstadkommas för att uppstå.

Texten är ett utkast för boken *Mode och motstånd* av Otto von Busch och Per Herngren (Korpen, 2016).

Mansplaining, medelklassplaining, vitplaining, stockholmsplaining

Förklaringar blir makttekniker när de återskapar en grupp som mer upplyst och informerad än "de andra". Och när de samtidigt producerar de andra som mindre vetande.

Förklaringar producerar de underordnades underordning genom själva försöket att höja deras medvetande.

Mansplaining

Producera män som bättre vetande än kvinnor genom att förklara och upplysa kvinnor. (Från man+explain.)

Medelklassplaining

Producera medelklassen som mer upplyst än underordnade och överordnade klasser genom att ta på sig rollen att upplysa och medvetandegöra "dem".

Tekniken producerar mest makt när den utgår från välvilja, viljan att upplysa de oupplysta och fördomsfulla. Kultur används gärna för att återskapa medelklassen som mer upplyst.

Tekniken blir mindre effektiv när den används för att briljera eller trycka ner andra individer och grupper: Visste du inte det!

Vitplaining

Återskapa vita som mer upplysta än bruna genom att informera och upplysa dem om demokrati, rättigheter, vårt sätt, vår kultur, vårt språk.

Vitplaining kan också användas för att återskapa en kolonial relation: Vita behöver rädda bruna kvinnor från oupplysta bruna män. Vita måste rädda bruna homosexuella från oupplysta bruna män.

Stockholmsplaining

Producera ett centrum som "vet" genom att informera dem i periferin. Centrum behöver producera periferi för att kunna producera sig själv som centrum. Och periferin produceras som periferi genom att upplysas av "centrum".

Per Herngren

2016 10 24, version 0.1.1

Tvungen att välja - Kierkegaard

Søren Kierkegaard fyller 200 år idag. Hans filosofi handlar till stor del om det fruktansvärda i att vara tvungen att välja. I valet blir vi ensamma.

Kierkegaard förstår *valet att inte agera* som ett lika aktivt val som valet att agera. Att ingripa vid vapenhandel eller att inte ingripa vid vapenhandel likställs. De är båda likvärdiga som handling och val.

Låt oss läsa Kierkegaard som att avsaknaden av tvång tvingar oss att välja. Väljandet och beslutandet blir per definition det som inte redan är bestämt av orsak, kalkyl, regel, lag, dominans eller tvång.

Varje beslut blir därför olydnad. Detta gäller även beslutet att lyda. Själva beslutet att lyda är inte lydnad. Beslutet att lyda föregår lydnaden. Så även när vi lyder blir vi utsatta för det fruktansvärda i avsaknaden av tvång.

Denna filosofi förnekar inte tvång. När vi bär bort en provokatör från en aktion så är detta inte provokatörens val eller beslut. Provokatören lyder oss inte. Tvång blir i Kierkegaards mening motsatsen till att lyda och att välja.

Beslut kan inte förklaras

Ifall vi lyckas förklara någons beslut så har vi ersatt beslutsvalet med förklaringen. Vi har bevisat att beslutet egentligen inte var ett val. Beslutet och väljandet är det som inte kan förklaras. Valet blir alltså den del av en handling

som inte kan förklaras med något bortanför valet, bortanför valet att ta ett beslut.

Möjligheten att välja och ta beslut gör oss därmed i Kierkegaards mening till enskilda, skyddslösa och sårbara. Detta, menar jag, gäller minst lika mycket för en grupp, organisation som för en person. Det går att använda Kierkegaard för att visa att samma värnlösa, skyddslösa förutsättning även gäller gemenskaper. Olydnaden i ett beslut gör gruppen sårbar. När en gemenskap väljer att ta ett beslut gör den sig skyddslös och utsatt.

Per Herngren

2013 05 05, version 0.1.1

Leva skyddslös

”Det handlar inte egentligen om att visa den faktiska möjligheten av ett rent eller avskalat själv utan snarare om ett upplyftande av den förtvivlades ångest, vargtimmens ensamma våndor eller dödsskräckens perspektiv på livet som moment av klarsyn. Dessa ögonblick menar (Kierkegaard) inte vara en defekt i livet eller något vi ska försöka arbeta bort - tvärtom är de ögonblick där vi överblickar en av det mänskliga livets djupaste paradoxer, den att vara född in i ett släkte, en samtid, en historia och samtidigt bara vara en utslängd människokrake i livet lika ensam och utsatt som spädbarnet i sina första flämtande minuter. I medvetandet om denna paradox, denna ensamhet är vi skyddslösa.”

Jonna Hjerström Lappalainen, [Kierkegaard och det lysande mörkret](#), Svenska Dagbladet, 5 maj 2013.